

EL COLOSSAL AUGMENT DEL PRESSUPOST MILITAR DE L'ESTAT EL 2023

El mite del 2 % del PIB en Defensa ja està superat

Coordinació: Pere Ortega

Autoria: Pere Ortega, Xavier Bohigas, Xema Moya

Publicat per:

Centre Delàs d'Estudis per la Pau

Bisbe Laguarda, 4

08001 Barcelona

T. 93 441 19 47

www.centredelas.org

info@centredelas.org

Coordinació: Pere Ortega

Autoria: Pere Ortega, Xavier Bohigas y Xema Moya

Barcelona, desembre 2022

Disseny i maquetació: Esteva&Estêvão

Foto de portada: Ejército del Aire y del Espacio · Ministerio de Defensa; p. 5: Iñaki Gómez · Ministerio de Defensa;
p. 7: Ministerio de Defensa; p. 10: Ministerio de Defensa · Casa Real; p. 15: Ricardo Perez · Ministerio de Defensa;
p. 18: Ministerio de Defensa; p. 22: Iñaki Gómez · Ministerio de Defensa; p. 24: Enrique González · Colectivo Miradas

ISBN: 978-84-09-46598-9

INDEX

Resum executiu	5
1. El context de la despesa militar mundial	7
<i>Pere Ortega</i>	
2. L'engany d'assolir el 2 % del PIB en despesa militar	10
<i>Xema Moya, Pere Ortega</i>	
2.1 L'increment real en defensa dels PGE2023 en comparativa amb els PGE2022.	12
3. Les inversions en armament del PGE2023	15
<i>Xema Moya, Pere Ortega</i>	
4. Recerca i desenvolupament militar	18
<i>Xavier Bohigas</i>	
4.1 Sobre el Programa 464A.	18
4.2 Sobre el Programa 464B.	19
4.3 La investigació militar respecte a la investigació civil.	20
5. La ineficiència de la despesa militar	22
<i>Pere Ortega</i>	
6. Conclusions	24
Referències bibliogràfiques i recursos electrònics	26

INDEX DE TAULES I GRÀFIQUES

Taula 1. Despesa militar espanyola (2022-2023)	11
Taula 2. Modificacions Pressupost de Defensa.....	13
Taula 3. Pressupost liquidat d'Espanya (2019-2023).....	13
Taula 4. Comparatiu Ministeri de Defensa versus diversos Ministeris (2022-2023)	13
Taula 5. Inversions Militars / Inversions Estat central	16
Taula 6. Programes Especials d'Armaments aprovats a la legislatura	
PSOE - Unidas Podemos (2020-2022).....	16
Taula 7. Principals Indicadors de la despesa militar a Espanya	17
Taula 8. Investigació militar.....	19
Taula 9. Préstecs previstos del programes 464B	20
Gràfica 1. Evolució de la despesa militar a Espanya (2013-2023)	12
Gràfica 2. Evolució del pressupost de R+D militar (2013-2023).....	20
Gràfica 3. Pressupost de la política d'R+D+i+D als PGE 2023	21

RESUM EXECUTIU

Dins la proposta del govern pels Pressupostos Generals de l'Estat Espanyol per al 2023, el pressupost del Ministeri de Defensa s'incrementa un 26,31% amb l'objectiu d'assolir el 2% del PIB el 2029. Aquest va ser un compromís adquirit pel president Pedro Sánchez després de la Cimera de l'OTAN de juny de 2022. Però la realitat és que aquests pressupostos del 2023 ja superaran en 17 dècimes el susdit 2% del PIB. La diferència rau en el fet que hi ha partides militars que no es troben enclavades dins el Ministeri de Defensa, i estan repartides en altres ministeris.

Segons el criteri del govern espanyol, l'import destinat al conjunt de Defensa serà de 14.453,8 milions d'euros. Aquesta quantitat inclou les partides del mateix Ministeri; la dels Organismes Autònoms Militars i la del Centre Nacional d'Intelligència. Però d'acord amb els paràmetres que suggereix l'OTAN amb l'objectiu d'homologar la despesa militar de tots els països membres, també cal afegir-hi les classes passives militars (4.015 M€); la Guàrdia Civil, com a cos militaritzat (3.672 M€); els crèdits en R+D assignats al Ministeri d'Indústria, (1.601 M€) destinats a empreses militars per produir nous armaments; la mútua militar ISFAS (700 M€); les pensions de guerra (81 M€), i les aportacions a organismes militars internacionals des d'Afers Exteriors, com ara la mateixa OTAN (236 M€).

Però, a més a més, des del Centre Delàs creiem que cal afegir les diferències existents entre les quantitats pressupostades al principi (quan s'aproven els pressupostos) i les executades al final d'any; les quals sempre superen els mil milions i, en la seva majoria, estan destinades a sufragar les missions militars a l'exterior. Si calculem la mitjana dels últims cinc anys, aquesta diferència assoleix els 1.449 M€. Encara hi ha una altra despesa, l'originada pels interessos del deute públic; ja que si l'Estat s'endenta per dur a terme inversions, és lògic que la part proporcional d'aquest deute corresponent a Defensa es computi com a despesa militar (1.409 M€).

Tot sumat, el que l'Estat espanyol destinarà a la despesa militar el 2023 assoleix la colossal xifra de 27.617,45 milions, que representa el 2,17 % del PIB, equivalent a 75,7 milions diaris, o a 582 euros anuals per habitant.

Si fem una extrapolaració fins al 2029 (data proposada pel Govern per assolir el 2 % del PIB en despesa militar), només sumant les partides assignades al Ministeri de Defensa, els crèdits repartits per altres ministeris i els no inclosos, obtindríem un total de despesa militar que sobrepassaria els 40.000 milions anuals el 2029.

Pel que fa al mite d'assolir el 2 % del PIB en despesa militar, cal precisar que no hi ha cap cànon ni model que demostrï que la seguretat d'un Estat es pugui aconseguir mitjançant el supòsit de destinar l'1 %, el 2 %, o el 20 % del PIB. Aquest 2 % del PIB és un mínim proposat pels Estats Units, per tal que els seus socis europeus a l'OTAN adquireixin més capacitats militars; cosa que els afavoreix en primera instància, donat que els EUA són la primera potència en producció d'armes i els països de l'OTAN els seus principals clients.

L'increment percentual més important de la despesa militar proposada per al 2023 és la dedicada a inversions militars, amb gairebé un 30 % (29,88 %) sobre el total d'inversions de l'Estat central (sense comptar les inversions a les comunitats autònomes). En total es destinaran 7.743 milions, que inclouen els 1.843 milions en R+D de noves armes. Comparats amb els 25.913 milions que l'Estat central dedicarà a inversions, representa que tres de cada deu euros de l'Estat central es destinaran a inversions militars. La major part estaran destinats a pagar a les empreses militars els compromisos adquirits en els grans Programes Especials d'Armes. A ells es destinaran 4.901,7 milions, més 367,2 milions per a l'adquisició de recanvis i la modernització de les armes existents, i 631 milions a la modernització d'infraestructures, instal·lacions i comunicacions militars. El següent i més escanda-

lós augment és l'aplicat als crèdits d'R+D del Ministeri d'Indústria, que creix un 126,09 %; és a dir, duplica i més els 708,20 M€ del 2022 fins als 1.601,15 M€ proposats per al 2023. Tots ells destinats a pagar a les empreses militars nacionals com Navantia o Indra, o internacionals com Airbus, Santa Bárbara / General Dynamics o Boeing.

Per finalitzar i demostrar l'increment brutal de despesa en defensa que es proposa, només cal comparar-ho amb els ministeris de l'àmbit social. Aquests tenen un increment el 2023 per sobre de la inflació subjacent del 2022, amb increments importants en Drets Socials, 17 %; Cultura, 15,9 %; Classes passives, 13,9 %; Seguretat Social, 12,9 %; Inclusió, Seguretat social i Migracions, 12,9 %. Però cap ministeri arriba a un augment tan destacat com l'experimentat pel Ministeri de Defensa, que augmenta el ja assenyalat 26,3 %, molt més que els de tipus social, i posa en evidència el suposat Pressupost social del qual presumeix el Govern de coalició PSOE / Unidas Podemos.

Aquesta no és una afirmació gratuïta, com ja hem analitzat en nombrosos escrits anteriors del Centre Delàs, i també han indicat prestigiosos analistes dels Estats Units. Cal tornar a remarcar que la despesa militar és destructiva en riquesa des del punt de vista econòmic i social, ja que els recursos destinats a la producció d'armes representen una pèrdua d'oportunitat. Destruïen economia productiva real, ja que les armes no són béns de consum que circulin al mercat (cap ciutadà es pot comprar un tanc). Perden el seu valor social perquè només són adquirides pels Estats, i, en canvi, produeixen endeutament públic, a causa de les grans inversions que necessiten. També generen dèficit fiscal, ja que aquestes inversions no reben contraprestacions fiscals i acaben produint inflació. Les inversions en armaments es justifiquen per part del Govern espanyol perquè creen ocupació, quan hi ha estudis rigorosos que afirmen el contrari: en l'àmbit civil aquestes inversions crearien més ocupació i de millor qualitat.

1. EL CONTEXT DE LA DESPESA MILITAR MUNDIAL

Pere Ortega

Malgrat la crisi produïda per la pandèmia de la Covid-19, la despesa militar mundial no ha deixat de créixer en aquests últims anys. Això es constata a l'últim anuari del Sipri del 2022, on s'informa que el 2021, per primera vegada, va superar els dos bilions de dòlars (2,11 bilions) anuals. Despesa de la qual els Estats Units és responsable del 38 % (801.000 milions \$) i el conjunt dels països de l'OTAN del 50 % (1.051 milions \$). Per contra, els seus rivals, la Xina i Rússia es troben a llarga distància. La despesa de la Xina va representar el 13,8 % (293.000 milions \$) i la de Rússia el 3,1 % (65.900 milions \$).¹

Aquest augment té les seves causes en les tensions geopolítiques entre aquestes potències que, després del pas d'un món unipolar dirigit pels Estats Units un cop finalitzada la guerra freda, ha transitat cap al món multipolar actual. La Xina pot superar els Estats Units com a primera potència econòmica mundial, i acompanyada per diverses potències regionals trastoca la geopolítica mundial instaurant un escenari de multilateralitat, cosa que desagrada als Estats Units, ja que pot perdre la seva actual hegemonia. Aquest nou escenari geopolític de potències competint entre si amb un augment del seu múscul militar, inevitablement es tradueix en un increment de la despesa militar. Així, amb aquest context es generen les tensions entre els Estats Units i l'OTAN davant Rússia i on la guerra d'Ucraïna ha estat una de les conseqüències. Una guerra amb responsabilitats compartides, tot i que desiguals. La major part correspon a Rússia per dur a terme una invasió injustificable, però no és menor la responsabilitat en el conflicte dels EUA i l'OTAN per la seva pressió davant les fronteres russes. Una guerra entre dues potències que es disputen l'hegemonia al centre d'Europa i que provoca un espectacular augment del bel·licisme amb el consegüent augment de la despesa militar europea i mundial, sense oblidar que té lloc enmig d'una greu crisi energètica, econòmica i social a Europa i a diverses àrees del planeta.

Com a prova d'això observem que al dictamen final de la Cimera de l'OTAN

1. Sipri yearbook 2022. https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-10/yb22_summary_esp.pdf

de Madrid dels dies 28 i 29 de juny passat, es va aprovar un nou Concepte Estratègic (CE).² Durant aquesta Cimera es va donar entrada a dos països històricament neutrals, Finlàndia i Suècia, que en el passat havien servit de bon exemple per construir una Europa no-alineada amb els dos blocs militars: l'OTAN, liderada pels EUA, i el Pacte de Varsòvia, liderat per l'URSS. Aquest CE enumera quines són les principals amenaces i perills als quals s'ha de fer front, i assenyala a Rússia, qui després de la seva agressió a Ucraïna es converteix en una amenaça directa per al món occidental. I per aquest raonament, l'OTAN impulsa la creació d'una força d'intervenció ràpida per fer front a les amenaces russes constituïda per 300.000 efectius militars i als que els EUA contribuirà amb 100.000 (abans de la guerra a Ucraïna n'hi havia 60.000 a Europa). Aquest canvi radical ens retorna a l'etapa d'enfrontaments de la guerra freda i reobre l'escalada militar davant Rússia, que està conduït a un rearmament i a una nova carrera d'armaments, inclosa la nuclear. Un canvi que es reafirma quan, insistentment, es repeteix la demanda a què tots els països membres augmentin la seva despesa militar en defensa.

No menys important al CE és assenyalar la Xina com un desafiament sistèmic, on se l'acusa de tenir l'ambició de convertir-se en gran potència econòmica i militar, i per la qual la converteix en un perill desestabilitzador per als interessos i valors que defensen els països occidentals. Per contrarestar aquesta ambició, l'OTAN va aprovar expandir el seu radi d'acció al Pacífic i al sud-est asiàtic. Tot això representa afegir majors tensions entre les dues potències i obligarà la Xina a reforçar les seves defenses i aliances en seguretat en els acords de Xangai on conflueix amb Rússia que, inevitablement, desembocarà, una vegada més, en un major bel·licisme amb carrera d'armaments inclosa i més augment de la despesa militar.

En aquesta espiral perversa és on es troba enclavat l'Estat espanyol que, en lloc d'apostar per una política exterior de reduir les tensions mitjançant una diplomàcia activa de neutralitat, de seguretat compartida i de desarmament que condueixi a un món presidit per la cooperació; en canvi, advoca per incrementar la despesa militar espanyola i les inversions en armaments per assolir el mite del 2 % del PIB en aquest tema. D'altra banda, és una fallàcia, ja que cal recalcar, una vegada més, que no hi ha cap cànon ni model que demostrï que la seguretat d'un Estat es pugui aconseguir mitjançant l'augment de la despesa militar fins a assolir el 2 %, el 3 % o el 20 % del PIB. Aquest percentatge del 2 % del PIB és un mínim proposat pels EUA perquè els seus socis europeus a l'OTAN adquireixin més capacitats militars que, en primera instància

2. NATO 2022 Strategic Concept. https://www.nato.int/nato_static_files2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf

els afavoreix, donat que els EUA són la primera potència en producció d'armes i els països de l'OTAN els seus principals clients.

En un altre àmbit, les anàlisis publicades pel Grup Intergovernamental d'Experts sobre el Canvi Climàtic (IPCC per les seves sigles en anglès) de Nacions Unides han contribuït a prendre consciència d'una cosa que ja venia denunciant l'ecologisme, es a dir, que s'ha arribat al límit d'explotació dels recursos terrestres, i advertint que no s'han de sobrepassar tres límits: el llindar de la temperatura, el llindar de les emissions de CO₂ i el llindar de la data del 2030 per no superar l'augment del 1,5° de les temperatures. Tres realitats que suposen que ha arribat la fi de l'abundància on les societats desenvolupades del nord global s'havien instal·lat en els últims decennis.

Aquest preàmbul sobre els límits del creixement ve al cas dels Pressupostos Generals de l'Estat (PEG) presentats per a la seva aprovació al Congrés de Diputats per a l'any 2023. És cert que en alguns àmbits hi ha propostes beneficioses per combatre el canvi climàtic i altres de tipus social que igualment redunden en la sostenibilitat, com les ajudes a la transició cap a les energies renovables amb un augment del 17,9 %; la gratuïtat als trens de rodalia i mitja distància; les aportacions a les pensions que creixeran un 11,4 %; l'atenció a la dependència un 152 %; o les ajudes a R+D+i i Digitalització que augmentaran un 22,8 %. Però aquestes i altres indubtablement bones propostes queden difuminades quan s'analitza el pressupost del Ministeri de Defensa i s'observa el colossal augment previst per al 2023. Una despesa militar molt expansiva que creix respecte al 2022 en un 26,3 % i assolirà els 12.827 milions, que si s'afegeixen totes les altres partides de signe militar repartides en altres àmbits dels Pressupostos Generals de l'Estat (PEG) assoliran els 27.617 milions (Taula 1).

La despesa militar prevista per a l'any vinent és, en si mateixa, un dels àmbits que més contribueixen al deteriorament mediambiental i al canvi climàtic, ja que les forces armades i la producció d'armaments són considerats com a grans emissors Gasos d'Efecte Hivernacle (GEH) a l'atmosfera³ i ens allunyen de les metes proposades en l'Acord de París de 2015 sobre el mateix.

Aquest increment de despesa en l'àmbit militar és destructiu tant en l'àmbit social com en el mediam-

3. Ver Informes: Brunet, P.; Meulewaeter, C.; Ortega, P. *Crisis Climática, Fuerzas armadas y Paz mediambiental*, Informe 49, Centre Delàs, Barcelona, 2021 http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/02/informe47_MilitarismoYCrisisAmbiental_CAST.pdf; Brunet, P.; Meulewaeter C.: Coordinadores, *Militarismo y crisis ambiental*, Informe 47, Centre Delàs, Barcelona, 2021 http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/02/informe47_MilitarismoYCrisisAmbiental_CAST.pdf

biental, tot i que el Govern del PSOE ho justifica sota l'argument que les inversions en programes d'armaments generen ocupació i un avenç tecnològic que, en el seu transvasament als àmbits civils, afavoreix un major desenvolupament industrial i per tant beneficis per a la productivitat. Aquesta és una justificació enganyosa, i de fet diverses persones expertes que han analitzat aquesta qüestió l'invaliden i sostenen el contrari⁴: les tecnologies militars representen una pèrdua d'oportunitat per a l'economia productiva pels

4. Principalment han estat els científics dels Estats Units qui millor han estudiat els efectes negatius de dedicar recursos de l'Estat a la producció d'armaments i a la despesa militar com Kenneth Boulding, Seymour Melman, Wassily Leontief, Heidi W. Garret-Pettier entre altres.

alts costos d'inversió que necessiten; Aquestes inversions militars a més de ser antisocials són perjudicials per l'economia ja que no existeix un mercat d'armes i aquestes només són adquirides pels Estats produint endeutament, dèficit i inflació. Enfronten per tant la fabricació de béns de consum a productes que no ho són, com és el cas de les armes (ningú es pot comprar un tanc). Qüestions que al nostre Centre ja hem exposat en nombroses ocasions.⁵

5. Ver Informe: Ortega, P, Bohigas, X, Sánchez, Q. *El gasto militar real del Estado español para 2022*, Informe 50, Centre Delàs, Barcelona, 2021, http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/12/informe50_GastoMilitarReal2022_CAST_DEF.pdf y Ortega, P. *Economía de guerra*, Icaria, Barcelona, 2018.

2. L'ENGANY D'ASSOLIR EL 2 % DEL PIB EN DESPESA MILITAR

Xema Moya, Pere Ortega

Engany, sí. En la presentació dels Pressupostos Generals de l'Estat Espanyol 2023 (PGE2023), respecte al Ministeri de Defensa, s'ha publicitat amb un fort increment del 26,31 % per a aquest ministeri, amb l'objectiu d'assolir el 2 % del PIB el 2029, seguint les pressions de l'OTAN per assolir aquesta fita. Però la realitat és que aquests pressupostos del 2023 ja superen en 17 dècimes el susdit 2 % del PIB. La diferència en el càlcul del percentatge radica en el fet que hi ha partides militars que es computen dins d'aquest Ministeri i d'altres que no (veure Taula 1).

Segons el criteri del govern espanyol, l'import destinat al conjunt del Defensa serà de 14.453,83 milions d'euros, és a dir l'1,13 % del PIB (ja inclòs el 26,31 % d'augment respecte a l'any anterior). Aquesta quantitat inclou la partida del mateix Ministeri, amb la xifra més gran i que abasta els tres exèrcits (12.827,18 M€); la dels Organismes Autònoms on radiquen l'Institut Nacional de Tècnica Aeroespacial (INTA), l'Institut Social de les Forces Armades, l'Institut de l'Habitatge; i també depenent de Defensa, el Centre Nacional d'Intelligència.

Però seguint el criteri de l'OTAN recomanat per aquesta organització que defineix com s'ha de mesurar la despesa militar dels estats membres, l'import acumulat serà de 26.208,44 milions d'euros i arribarà al 2,06 % del PIB; és a dir, ja s'assoleix el mític dos per cent desitjat pel govern d'Espanya. Les partides més importants que inclou el criteri de l'OTAN són les classes passives militars (4.015,09 M€); la Guàrdia Civil, com a cos completament militaritzat (3.672,03 M€); els crèdits en R+D assignats al Ministeri d'Indústria (1.601,04 M€), que són destinats a empreses militars per a la generació i compra d'armament; i l'ISFAS, mútua militar (699,05 M€). Altres partides menors són la de les pensions de guerra per als que van participar en la Guerra Civil (originada pel cop militar de 1936 contra la II República), així com per als familiars; i les aportacions que des del Ministeri d'Afers Exteriors es fan a organismes internacionals militars, com ara la mateixa OTAN.

Tots els imports anteriors són partides pressupostades; però hi ha una quantitat important, de 1.449,22 milions, que no apareix als PGE2023. Aquesta xifra correspon als càlculs realitzats pels autors, a partir de les diferències existents entre les quantitats inicialment pressupostades, quan s'aproven els pressupostos, i les executades al final de l'any, que sempre

Taula 1. Despesa militar espanyola (2022-2023)

Milions d'euros corrents

Conceptes	2022	2023	2022/2023
Ministeri de Defensa	10.155,27	12.827,18	26,31%
Organismes Autònoms del Ministeri de Defensa	1.231,76	1.289,60	4,70%
Centre Nacional d'Intel·ligència	322,27	337,05	4,59%
Total Ministeri de Defensa	11.709,30	14.453,83	23,44%
Classes passives militars	3.665,16	4.015,09	9,55%
Pensions de guerra (Classes Passives)	83,93	81,09	-3,38%
ISFAS (Aportacions a Mutualismes)	699,05	699,99	0,13%
Guàrdia Civil (Ministeri de l'Interior)	3.521,23	3.672,03	4,28%
Suport a la innovació R+D (Ministeri d'Indústria)	708,20	1.601,15	126,09%
Organismes militars internacionals (Ministeri d'Exteriors)	236,03	236,03	0,00%
Diferència Pressupost inicial/liquidat*	2.847,26	1.449,22	-49,10%
Total Defensa criteri OTAN	23.470,16	26.208,43	11,67%
Interessos del Deute Públic**	1.347,45	1.409,00	4,57%
TOTAL DESPESA MILITAR FINAL	24.817,61	27.617,43	11,28%
Despesa militar liquidada/PIB	1,98%	2,17%	9,64%
Despesa Militar liquidada/Pressupost total Estat	4,25%	4,73%	

Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat

* En 2022 l'estimació és provisional a 30 de setembre i és la mitjana dels últims cinc anys

** Estimació calculada en funció al pes total de Defensa (criteri OTAN) sobre interessos de deute públic

són molt superiors, fent la mitjana dels últims cinc anys.

Però encara hi ha una altra despesa que no s'ha contemplat, i que acumula les dècimes que manquen per arribar al 2,17% del PIB. Són la part corresponent dels interessos del deute públic, 1.409,01 milions que l'Estat haurà d'abonar als seus creditors que corresponen a l'endeutament en inversions militars i la resta de partides de caràcter militar.

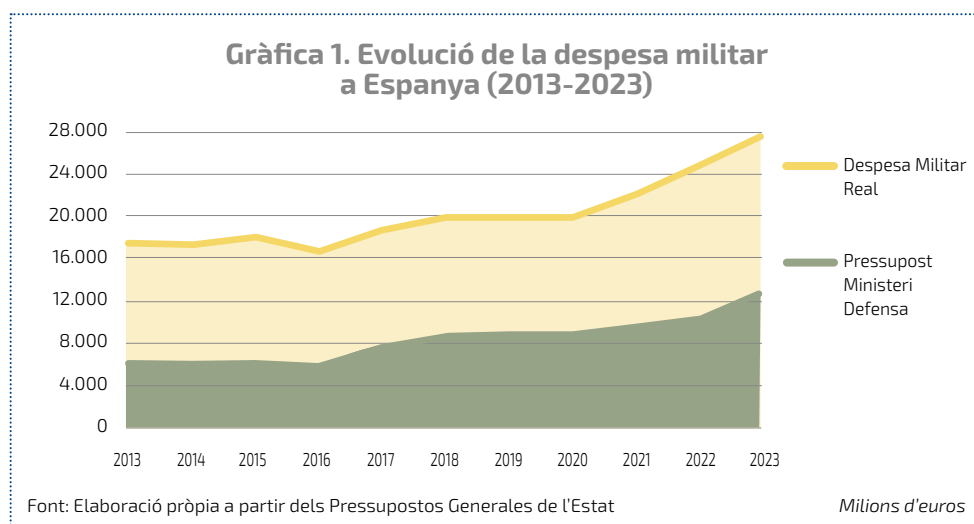
Així doncs, l'import final *real* de la despesa militar a l'Estat espanyol per al 2023, serà de 27.617,45 milions d'euros; cosa que és equivalent a 75,7 milions diaris o a 582 euros anuals per habitant.

Com ha quedat detallat, l'any 2023 ja haurem assolit, i sobrepassat, el 2% del PIB destinat a tota l'estructura militar espanyola de Defensa, i gairebé duplicarem l'import de 14.453,83 milions d'euros del Ministeri de Defensa, arribant als 27.617,45.

Si extrapoléssim fins al 2% desitjat pel Govern les partides assignades només comptabilitzant les del Ministeri de Defensa, ens trobaríem que sumant les repartides per altres ministeris i no incloses, donarien un total que sobrepassaria els 40.000 milions anuals.

A la Gràfica 1, es mostra l'evolució de la despesa militar a Espanya entre el 2013 i el 2023. La corba ascendent augmenta de manera important a partir del 2017 i de manera espectacular a partir del 2020, el mateix any de la infausta arribada de la pandèmia de la Covid-19, que va sumir Espanya i l'economia mundial en una gran crisi. A l'Estat espanyol es va produir: retrocés del PIB, tancament d'empreses, descens de les exportacions, sobreendeutament de l'Estat, descens del turisme i augment de l'atur en 622.000 treballadors. Però malgrat el refredament de l'economia, la despesa militar de l'any següent, del 2021, va augmentar un 9,4% respecte al 2020, mentre que el de Sanitat havia crescut un 5,1%. Quan, precisament, la pandèmia havia posat en evidència les mancances de la sanitat pública, víctima de les retallades a què va ser sotmesa després de la crisi financera del 2008 junt amb altres serveis que sostenen l'Estat de benestar a Espanya.

Si aquest ingent esforç d'augmentar la despesa militar s'hagués dedicat a l'àmbit de la salut i dels serveis socials, de ben segur s'haguera proporcionat un major benestar i seguretat a la ciutadania que el que proporciona l'adquisició d'armaments per a les forces armades.

2.1 L'INCREMENT REAL EN DEFENSA DELS PGE2023 EN COMPARATIVA AMB ELS PGE2022

En l'apartat anterior hem analitzat l'increment real de la despesa militar prevista per al 2023, així com el percentatge que suposa sobre el PIB, que ultrapassa la recomanació del 2 % de l'OTAN. Això no obstant, l'objectiu d'assolir el 2 % sobre el PIB sembla que serà la justificació per, en els anys vinents, continuar augmentant de manera progressiva la despesa militar.

Com s'ha assenyalat, l'anunci de l'increment del 26,31 % és només per a la partida del mateix Ministeri de Defensa, sense que hi hagi cap menció a la resta de grans increments pressupostats que es relacionen estretament amb l'àrea de Defensa.

L'augment més escandalós és l'aplicat als crèdits de R+D del Ministeri d'Indústria, un 126,09 %; és a dir, duplica i més els 708,20 M€ de 2022 fins als 1.601,15 M€ de 2023 (tractats en capítol separat). Tal com s'ha comentat abans, estan destinats a empreses d'armament espanyoles com ara Navantia o Indra, o internacionals com Airbus, Santa Bàrbara/General Dynamics o Boeing, per a la investigació, creació i posterior compra per part de l'Estat dels Programes Especials d'Armament (PEAs).

Així mateix, hem de comentar l'augment ocasionat per la diferència entre els crèdits de Defensa inicials i els finalment liquidats, degut a diverses incorporacions fora de pressupost, com anualment succeeix (Taula 2). Enguany el pressupost de Defensa ja s'ha incrementat en diverses ocasions per fer front a diversos menesters: per a sufragar el desplegament militar en la guerra d'Ucraïna (Consell de Ministres de 08/03/2022) amb 569,85 milions; 632,5 milions per a l'adquisició d'armaments i uns altres 367,2 per a missions a l'exterior (Consell de Ministres 05/07/2022);

una transferència de crèdit per import de 1.110,7 milions del Ministeri de Sanitat al Ministeri de Defensa per finançar el Pla d'Inversions en Equips d'Alta Tecnologia (INVEAT) dels hospitals militars (Consell de Ministres 13/09/2022); i per últim, 29,75 milions per adquirir equips de ràdio per a les unitats de l'exèrcit destinades entorn de Rússia (Consell de Ministres 20/09/2022).

Aquests recursos s'obtenen amb diverses operacions comptables: en crèdits extraordinaris per valor de 999,8 milions; en ampliacions de crèdit de 937,7 milions; transferència de crèdit de 606 milions des del Fons de Contingència per a sufragar missions a l'exterior; i 286 milions procedents de la venda de patrimoni, habitatges i altres propietats de Defensa que s'incorporen al pressupost de Defensa. En total, aquest any 2022 s'han incorporat al Ministeri de Defensa 2.847 milions (Taula 2).

La previsió inicial per al 2023 serà de 1.449,22 M€, calculat d'acord amb les diferències entre pressupostat inicial i liquidat dels últims cinc anys (Taula 3).

Hem de suposar que aquesta quantitat sobrepassarà els 1.449,22 M€ si tenim en compte que la partida destinada a missions a l'exterior és de 314,56 M€, igual a la del 2022, però que a 30 de setembre de 2022 arriba a 966,80 M€ i que finalment segur serà superior.

Finalment, a la Taula 4 es mostren els pressupostos consolidats per diversos ministeris per a l'any 2023, respecte a l'any 2022. Es pot observar com el Ministeri de Defensa ha tingut un tracte privilegiat respecte als ministeris de caràcter social, o a aquells complementaris per al desenvolupament social (ciència, universitat i cultura), deixant al marge la resta que, sense menysprear-los, tenen un caràcter institucional o econòmic.

Taula 2. Modificacions Pressupost de Defensa

Milions d'euros corrents

	2018	2019	2020	2021	2022*
Crèdits extraordinaris		7,10	59,46		999,79
Ampliacions de crèdit	786,39	728,24	740,78	915,68	937,71
Transferències de crèdit	29,54	33,96	46,92	311,02	605,97
Generats per ingressos propis	188,20	224,51	221,66	268,46	285,95
Organismes autònoms	10,71	0,71	100,44		
Romanents de crèdit					18,42
Baixes per anul·lació	-0,75	-0,54	-220,01	-54,04	-0,58
Total	1.014,09	993,98	949,25	1.441,12	2.847,26

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat
*Les modificacions de 2022 són provisionals a 30/09/2022

Taula 3. Pressupost liquidat d'Espanya (2019-2023)

Milions d'euros corrents

	2019	2020	2021	2022*
Total Ministeri de Defensa liquidat	10.911,01	10.866,67	12.304,28	14.556,56
Total Ministeri de Defensa inicial	9.917,03	9.917,03	10.863,16	11.709,30
Diferència	993,98	949,64	1.441,12	2.847,26

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat
*Lliquidació provisional a 30/09/2022

Taula 4. Comparatiu Ministeri de Defensa versus diversos Ministeris (2022-2023)

Milions d'euros corrents

	2022	2023	2022-2023
Ministeri de Defensa	11.709,30	14.453,83	23,44%
Ministeri de Sanitat	2.912,61	3.102,23	6,51%
Ministeri d'Educació	6.036,90	6.408,14	6,15%
Classes Passives	17.995,29	20.499,79	13,92%
Ministeri de Treball	32.476,91	30.551,19	-5,93%
Ministeri de Drets Socials	4.668,00	5.462,44	17,02%
Ministeri d'Igualtat	539,87	592,13	9,68%
Ministeri d'Inclusió, Seguretat Social i Migracions	40.701,21	45.963,01	12,93%
Seguretat Social	185.133,99	209.165,26	12,98%
Ministeri de Cultura	2.197,90	2.548,13	15,93%
Ministeri de Ciència i Innovació	9.819,09	10.286,13	4,76%
Ministeri d'Universitats	521,30	533,17	2,28%

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat

En aquesta Taula 4 també es pot observar com tots els Ministeris tenen un increment el 2023 molt per sobre del creixement previst de l'1,5% del PIB per a aquest any, o fins i tot de la inflació subjacent. Amb increments importants en Drets Socials, 17%; Cultura, 15,9%; Classes passives, un 13,9%; Seguretat Social, 12,9%; Inclusió, Seguretat social i Migracions, 12,9%. Tot i que el de Treball descendeix un 5,9% respecte al 2022, a causa que les ajudes monetàries als ERTE

acaben aquest any i no tindran continuïtat el 2023, si no fos així segurament hagués incrementat també. És clar per tant que cap ministeri assoleix un creixement tan destacat com l'experimentat pel Ministeri de Defensa, que augmenta un 23,4% (26,3% si no comptem Organismes Autònoms i CNI), molt més que la resta, i posa en evidència el suposat caràcter social dels Pressupostos al qual fa referència el Govern de coalició PSOE / Unidas Podemos.

3. LES INVERSIONS EN ARMAMENT DEL PGE2023

Xema Moya, Pere Ortega

Gairebé un 30 % (29,88 %) dels recursos totals en inversions que es destinaran a l'Estat espanyol (inversions reals més crèdits en R+D) durant el 2023 estaran dirigits a inversions en armament. És a dir, 7.742,97 M€ dels 25.912,82 M€ totals que l'Estat central (sense comptar les inversions en les comunitats autònomes) destinarà a inversions. Si comparem aquesta xifra amb el total d'inversions militars pressupostades el 2022 (4.583,56 M€), l'increment en el pressupost militar proposat per el 2023 serà de 68,92 % (Taula 5).

Malgrat que els dies anteriors a la presentació dels PGE2023, el grup parlamentari soci de Govern, Unidas Podemos, es mostrava contrari a la proposta feta pel President Pedro Sánchez d'anar augmentant anualment la despesa del Ministeri de Defensa fins a aconseguir el 2 % del PIB el 2029; al final, han acceptat l'enorme augment i han canviat el discurs argumentant que són els pressupostos socials més grans de la història. Sí, però a la vegada també són els pressupostos militars més grans de la història. No sols han crescut de manera desmesurada en les partides directes del Ministeri de Defensa (26,31%), sinó que també ho han fet en el capítol d'inversions i en les aportacions a R+D a les indústries militars (veure capítol sobre R+D).

Nacions Unides observa que un país es pot considerar militaritzat si dedica més del 2 % del seu PIB a mantenir l'estructura militar.⁶ Com anunciàvem l'any passat, el Govern del PSOE, amb el beneplàcit del seu soci, ha apostat perquè Espanya sigui ja un país militaritzat dedicant-hi el 2,17 % del PIB l'any 2023. Ha optat per inversions en la indústria d'armament, considerant-la com a sector primordial per al desenvolupament econòmic del país, i aquesta és la raó de destinar-hi 3 de cada 10 € del total a les inversions militars.

D'aquesta enorme xifra de 7.742,97 M€, la quantitat major (4.901,72 M€) serà la destinada al pagament de deutes contrets amb empreses per la compra d'armament dels PEA's, alguns d'ells encara en construcció, la duració dels quals oscil·la de pocs anys fins als vint-i-cinc. Estan enquadrats als PGE2023 dins la secció 14, corresponent al Ministeri de Defensa, com a programa 122B i amb el títol de «Programas especiales de modernización» o PEM's; són exactament els mateixos que els anteriorment denominats «Programas especiales de armamento» o PEA's.

Però aquests programes de compra de nous ginys de mort van augmentant any rere any. En l'actual legislatura del Govern de coalició de PSOE i Unidas Podemos (2020-2023) s'han incrementat en set nous programes i un previst i encara no aprovat al Consell de Ministres (Taula 6).

6. Desarrollo Humano: Informe 1992. PNUD, Naciones Unidas

Taula 5. Inversions Militars / Inversions Estat central

Milions d'euros corrents

Any	Inversions Ministeri de Defensa	R+D militar Ministeri d'Indústria	Inversió militar total	Inversió pública Estat Central	"% Inversió militar total / Inversió pública Estat Central"
2021	3.266,02	676,55	3.942,57	19.299,99	20,43
2022	3.875,36	708,20	4.583,56	21.434,14	21,38
2023	6.141,82	1.601,15	7.742,97	25.912,82	29,88

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat

Taula 6. Programes Especials d'Armaments aprovats a la legislatura PSOE - Unidas Podemos (2020-2022)

Milions d'euros corrents

Denominació	Empreses	Període	Cost	Aprovació
Nou avió de combat europeu FCAS	Airbus, Tecnotbit, Indra, Sener, ITP, GMV	2019-2027	2.500,00	Consell de Ministres 29/06/21
3 avions A330 MRTT d'abastiment	Iberia, Airbus Defence and Space	2021-2025	810,00	Consell de Ministres 29/06/21
18 helicòpters H135	Airbus Helicòpters	2023-2026	178,00	Consell de Ministres 29/06/21
1 buc BAM-IS	Navantia	2022-2024	166,46	Consell de Ministres 14/10/21
20 avions EF-2000	Airbus Defence and Space	2022-2035	4.293,90	Consell de Ministres 14/12/21
Modernització 18 helicòpters Tigre MK III	Airbus Helicòpters	2022-2035	1.187,00	Consell de Ministres 21/12/21
Dron Euromale	Airbus Defence and Space	2029-2035	1.900,00	Consell de Ministres 25/01/22
8 MH60/R Romeo anti-submarins i 34 míssils AGM-114 i 100 coets làser APWS	Lockheed Martin (USA)		865,00	Encàrrec no aprovat enca-ra
TOTAL			11.900,36	

Font: Elaboració pròpia

El total dels PEA's aprovats des del seu inici l'any 1996 fins al 2022 assoleix una xifra increïble de 60.615 milions d'euros i dels que encara l'Estat es deutor d'uns 25.000 milions per que encara estan en construcció.

Com es pot observar, Airbus, amb les seves filials Defence and Space i Helicopters, és el gegant aeroespacial europeu que acumula els majors pressupostos de compra d'armament a l'Estat espanyol. És de suposar que la raó principal és que l'Estat espanyol, a través de la Societat Espanyola de Participacions Industrials (SEPI), posseeix el 4 % de les accions. D'aquesta forma, amb les seves inversions ajuda a Airbus davant la crisi que l'empresa travessa els darrers anys, accentuada per la paralització del tràfic aeri que va suposar la Covid19. A més, no s'ha d'oblidar que aquestes compres són a un sector, l'aeronàutic, que és un dels emissors més importants de CO₂e a l'atmosfera, alhora que la principal causa de l'escalfament del planeta i de les catàstrofes mediambientals derivades de la crisi climàtica.

Fins ara hem analitzat la compra de nous armaments inclosos al programa 122B; però existeixen d'altres programes com ara el 122A (denominat «Modernització de las Fuerzas Armadas»), amb un pressupost de 459,20 M€ (un 15,3 % més que el 2022), que conformen «l'embolcall» que dona suport a aquestes compres: les inversions en instal·lacions i infraestructures per al funcionament operatiu dels tres exèrcits, material militar de tota mena, mitjans de transport i de comunicacions, el material militar de l'Estat Major de Defensa i les infraestructures de l'Institut de l'Habitatge militar.

Tal com s'ha anat descrivint, la proposta de despesa militar per a 2023 traduïda en indicadors dona uns increments que evidencien l'espectacular augment de la despesa, les inversions i la R+D militar (Taula 7).

Taula 7. Principals Indicadors de la despesa militar a Espanya

Pressupost inicial en euros corrents

Indicadors	2022	2023
Despesa militar diària	68 millones	75,6 millones
Despesa militar anual per habitant	523 euros	582 euros
Despesa militar / PIB	1,98%	2,17%
Despesa militar / pressupost total	4,25%	4,73%
Inversions militars	4.583 millones	7.743 millones
Inversions militars / total d'inversions	21,40%	29,90%
Variació inversions militars any anterior	16,20%	69%
R+D militar total	939 millones	1.833 millones
R+D militar / R+D total	7,06%	11,20%
Variació R+D militar any anterior	9,00%	95,34%

Font: Elaboració pròpia a partir dels Pressupostos Generals de l'Estat

4. RECERCA I DESENVOLUPAMENT MILITAR

Xavier Bohigas

El finançament de la investigació i desenvolupament militar als PGE per al 2023 es concreta, de manera explícita, en dos programes pressupostaris. El programa 464A (Investigació i estudis de les Forces Armades), dins del pressupost del Ministeri de Defensa, amb una assignació de 232,1 milions d'euros i el programa 464B (Suport a la innovació tecnològica al sector de la defensa), inclòs al Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, amb un pressupost de 1.601,15 milions d'euros. La suma dels dos programes és de 1.833,34 milions d'euros.

Així, el total de la previsió de despesa de la R+D militar per al 2023 és pràcticament el doble, exactament augmenta un 95,3%, respecte de la del pressupost del 2022. Aquest fabulós augment és degut, fonamentalment, al colossal increment del pressupost 464B, inclòs al Ministeri d'Indústria, que veu augmentada la seva assignació en un 126,1% respecte el 2022. La previsió del programa 464A, del Ministeri de Defensa, té un augment molt més discret, d'un 0,8% respecte al pressupost del any anterior. Vegeu la taula 8.

4.1 SOBRE EL PROGRAMA 464A

El programa de despesa 464A dels PGE 2023 està assignat al Ministeri de Defensa. El seu objectiu és "contribuir a dotar les Forces Armades espanyoles de

sistemes d'armes i equips amb el nivell tecnològic i les característiques de tot ordre més adequades per a les missions futures i ajudar a preservar i fomentar la base industrial i tecnològica espanyola de defensa", segons consta a la memòria explicativa del programa que acompanya els PGE.

L'assignació d'aquest programa als PGE té un augment del 0,8% respecte l'any anterior. Els capítols destinats a "Inversions" i "Despesa de personal" són els que aglutinen més despesa del total assignat al Programa 464A, el 38,5% i el 36,2% respectivament, seguits del capítol de "Despeses corrents" que representa un 24,3%. Les "Inversions" pateixen una important disminució respecte al 2022 (13%) i, contràriament, les "Despeses corrents" tenen un fort augment (17,5%).

La gestió del programa està encarregada a dos centres: l'*Órgano Central de la Defensa* i l'*Instituto Nacional de Técnica Aeroespacial Esteban Terradas* (INTA). El primer té assignat un pressupost de 36,3M€ i el segon de 195,8M€. Aquestes assignacions representen un petit augment respecte als pressupostos del 2022, un 1,7% i un 0,6% respectivament. És habitual, en els darrers anys, que l'INTA rebi una assignació molt més gran que l'*Órgano Central de la Defensa*, ja que la seva activitat també és més gran.

El pressupost de l'*Órgano Central de la Defensa* es reparteix en dos capítols, el de personal amb una dotació de 5,79M€ i el de les inversions amb 30,54M€ de despesa prevista.

Taula 8. Investigació militar

Milions d'euros

	PGE 2022	PGE 2023	variació (%)
Programa 464A (Ministeri de Defensa)	230,36	232,10	+ 0,8
Programa 464B (Ministeri de Indústria)	708,20	1.601,15	+ 126,1
TOTAL (suma 464A i 464B)	938,56	1.833,34	+ 95,3

Fuente: Elaboración propia

Les activitats de l'Órgano Central de la Defensa se centraran en continuar la investigació i el desenvolupament dels projectes següents: Sensors i guerra electrònica; Gestió i cooperació tecnològica; Tecnologia de la informació i comunicacions; Plataformes, propulsió i armes; Equipament i material per a activitats R+D i Tecnologies del combatent i altres tecnologies.

L'INTA és el centre d'investigació militar més important de l'Estat espanyol. La seva activitat se centra en la investigació i el desenvolupament tecnològic en els àmbits aeroespacial, de l'aeronàutica, de la hidrodinàmica i de les tecnologies de la defensa i la seguretat. També realitza activitats de certificació, homologació de productes, assaigs d'equips i sistemes, d'assessorament tècnic i prestació de serveis tecnològics que li representen ingressos addicionals, a més dels assignats als PGE.

L'assignació pressupostària per al 2023 de l'INTA és de 195,8 M€, pràcticament la mateixa que el 2022, amb un augment del 0,6% respecte al 2022. El capítol que té una assignació més gran és el de "Despeses de personal" que representa el 40% del total. El capítol "Inversions" representa un 30% i el de "Despeses corrents" el 29%.

L'INTA s'estructura en 40 línies de recerca. La línia espacial és de les més consolidades juntament amb l'aeronàutica. Totes dues concentren la major part de recursos previstos. La hidrodinàmica s'ha impulsat els darrers anys. I la tecnologia de defensa i seguretat és una altra de les línies de recerca important.

El 2023 continuarà realitzant activitats de suport en recerca, desenvolupament i assaigs a la indústria així com tasques de certificació i homologació.

L'activitat de l'INTA està estructurada en més de 350 projectes de diversos àmbits. D'aquests projectes, 25 estan finançats per la Unió Europea mitjançant els programes *Horizon 2020* i *Horizon Europe*. A la primera convocatòria del Fons Europeu de Defensa l'INTA va presentar onze projectes amb la participació d'empreses del sector militar. La convocatòria encara és pendent de resolució. Els projectes finançats al marge dels PGE i d'altres activitats representen uns ingressos addicionals a l'INTA.

4.2 SOBRE EL PROGRAMA 464B

El pressupost, per al 2023, del Programa 464B, assignat al Ministeri d'Indústria, Comerç i Turisme, té un augment del 126,1% respecte del pressupost de l'any anterior i arriba als 1.601,15 milions d'euros. L'objectiu d'aquest programa és donar suport a la participació de les empreses espanyoles en el desenvolupament de projectes tecnològics industrials relacionats amb la defensa.

Les ajudes a les empreses tenen l'origen en els convenis de col·laboració entre el Ministeri d'Indústria i les empreses contractistes dels principals projectes d'armament, coneguts com a Programes Especials d'Armament (PEA) iniciats el 1996, que comentem en un altre apartat d'aquest informe. La quantitat de projectes que es finançaran el 2023, és molt superior als finançats el 2022.

Els projectes que es finançaran el 2023 són:

- Programes tecnològics relatius a la Fragata F110
- Programa de les Fragates F110
- Programa Tecnològic relatiu als Vehicles de Combat sobre Rodes 8x8
- Programa dels helicòpters Tigre MK III
- Programa HALCON
- Programa EUROMALE
- Programa de modernització de l'EF2000
- Programa de Fabricació dels Vehicles de Combat sobre Rodes 8x8

Els programes relacionats amb la Fragata F110 i amb els Vehicles de Combat sobre Rodes 8x8 (coneguts com a *Dragón*) es van posar en marxa el 2015 i han estat finançats des de llavors. El programa d'helicòpters Tigre és un programa bilateral entre Espanya i França amb l'objectiu d'estendre la vida útil d'aquests helicòpters de 20 a 40 anys i augmentar-ne les capacitats. El projecte Halcón es basa en l'adquisició⁷ de vint unitats d'una versió evolucionada de l'avió EF-2000, que substituiran els avions F-18 de la base aèria de Gando (Canàries). Euromale és un programa de desenvolupament de l'avió no tripulat europeu per a

7. Ministerio Defensa. «España rubrica la adquisición de 20 nuevos aviones Eurofighter». Notas de prensa, 23/06/2022. <https://www.defensa.gob.es/gabinete/notasPrensa/2022/06/DGC-220623-ila-berlin-adquisicion-eurofighters.html>

missions de vigilància i que té la possibilitat de portar armes, és una col·laboració entre Alemanya, França, Itàlia i Espanya. El programa EF2000 (Eurofighter 2000) és un programa europeu, amb la participació d'Alemanya, Itàlia, el Regne Unit i Espanya, per al desenvolupament i la producció d'un avió de combat.

Les empreses que rebran aquests ajuts són, fonamentalment, Navantia (fragates F110), Santa Bàrbara (vehICLES de combat) i Airbus (Tigre, EF2000 i Euromale).

Les aportacions reemborsables a empreses, per a desenvolupament de projectes tecnològics industrials, són molt superiors les corresponents a les empreses privades que a les empreses de caràcter públic, tal com es pot veure a la taula 9. Si bé als PGE del 2022 el finançament d'empreses públiques era similar a la del sector privat, en les previsions als PGE per al 2023, els préstecs a les empreses del sector privat tenen un augment del 275,8%, mentre que els préstecs al sector públic disminueixen un 27,1%. El sector privat queda clarament afavorit amb l'assignació d'aquests préstecs per al 2023 que, recordem, són concedits amb unes condicions molt beneficioses per a les empreses.

L'augment colossal d'aquest programa d'ajudes a la indústria militar està, lògicament, relacionat amb l'augment extraordinari de les previsions de compra de nou armament.

Els darrers deu anys el pressupost del programa 464A ha experimentat pocs canvis, si ho comparem amb el pressupost del programa 464B, tal com s'observa a la gràfica 2. Queda clar el colossal augment de pressupost del programa 464B per a l'any 2023, que supera amb escreix les aportacions pressupostades per a aquesta finalitat en els anteriors deu darrers anys.

4.3 LA INVESTIGACIÓ MILITAR RESPECTE A LA INVESTIGACIÓ CIVIL

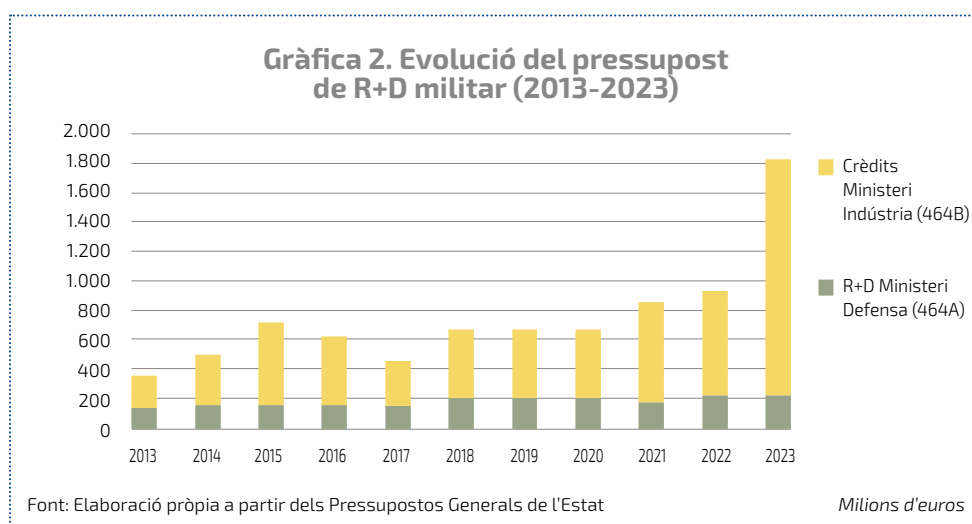
La previsió de despesa de la política 46 (Investigació, Desenvolupament, Innovació i Digitalització) als PGE del 2023 puja a 16.327,58 milions d'euros, que representa un important augment (el 22,8%) respecte al pressupost del 2022. Els PGE per al 2023 inclouen un conjunt de programes que contenen les actuacions específiques que seran objecte de finançament a càrrec del Pla de Recuperació, Transformació i Resiliència de la Unió Europea.

En els darrers exercicis pressupostaris aquesta política 46 s'ha vist reforçada per aquests fons europeus. Bona part van destinats a la transformació digital, per això des del 2021 a la política de despesa 46 se li ha afegit el terme "Digitalització", fet que suposa ampliar amb un nou àmbit, i de gran pes, el camp d'actuació de la política 46. Aquestes dotacions procedents de la UE són quantioses, en el pressupost del 2023 pugen fins a 7.655 milions d'euros, cosa que representa el

Taula 9. Préstecs previstos del programes 464B

	Milions d'euros		
	PGE 2022	PGE 2023	variació (%)
Préstecs al Sector Públic	350,0	255,0	- 27,1
Préstecs fora del Sector Públic	358,2	1.346,1	+ 275,8
TOTAL (464B)	708,2	1.601,1	+ 126,1

Font: Elaboració pròpia

23% del total dedicat a R+D+i+D. En cas que aquests fons no existissin, el pressupost destinat a investigació seria de 8.672,67M€.

La R+D militar (amb un pressupost de 1.833 M€) representa l'11,2% del total destinat a recerca als PGE 2023 (16.327 M€). Aquest percentatge va ser el 7,1% en el pressupost del 2022. Així doncs, el pes de la investigació militar augmenta de manera significativa en la R+D+i+D total. Si no tenim en compte els fons europeus (7.655 M€), i només considerem els fons espanyols (8.673 M€), el percentatge destinat a la investigació militar puja fins al 21,1%. Si destinar més de l'11% a investigació militar ens sembla excessiu, destinar-ne un 21% ja ens sembla escandalós.

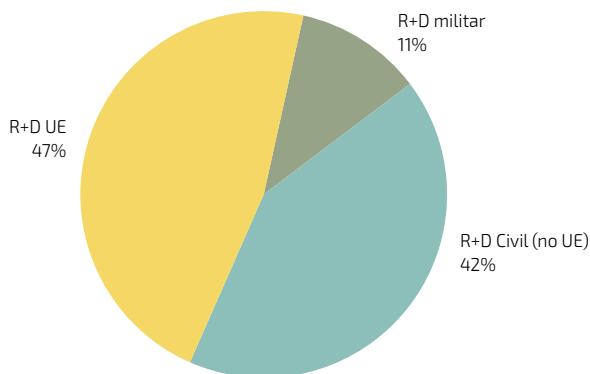
Aquests percentatges de la R+D militar que hem comentat són enganyosos, ja que es refereixen al pressupost, és a dir, a les previsions de despesa. Per tenir una visió més realista del pes de la investigació militar als comptes de l'Estat, ens hauríem de fixar en les quantitats que s'han liquidat realment, no en les quantitats pressupostades. La història recent ens indica que les quantitats realment executades en R+D civil no arriben mai al 100% del seu pressupost, mentre que la liquidació de la part militar s'acosta o arriba al màxim pressupostat. Això vol dir que el percentatge dels recursos realment utilitzats en R+D militar superaran el percentatge de les previsions de despesa que reflecteixen els pressupostos. Les xifres de no execució han assolit molts anys valors superiors al 40% dels recursos disponibles⁸.

8. José de Nó, José Molero y Ana Fernández-Zubieta; *Fondos Nacionales y Europeos destinados a ciencia en los Presupuestos Generales del Estado (PGE 2022)*. COSCE, 2022. <https://cosce.org/informe-cosce-fondos-nacionales-y-europeos-destinados-a-ciencia-en-los-presupuestos-generales-del-estado-pge-2022/>

No descartem que la indústria militar es pugui beneficiar d'altres programes dins dels PGE. Les línies de recerca i desenvolupament que han despertat més interès en l'àmbit militar i de la seguretat els darrers anys han estat l'espacial i l'aeronàutic, així com el desenvolupament de sistemes de vigilància i control. Per tant, algunes empreses podrien sol·licitar ajuts per a projectes civils del sector de l'espai, de l'aeronàutic o de vigilància dins dels programes civils de desenvolupament industrial, que posteriorment podrien tenir una aplicació militar.

Les previsions d'inversió en recerca estan agrupades en grans programes de despesa, algun assignat a un sol ministeri i d'altres repartits en diversos ministeris, programes que inclouen moltes àrees de recerca. Hi ha un parell de programes més específics, el 465A "Recerca sanitària" amb una assignació de 328 M€ i el 467H "Recerca energètica, mediambiental i tecnològica" amb un pressupost de 115 M€. És sorprenent que els recursos destinats a la investigació militar (1.833 M€) siguin més de cinc vegades superiors als destinats a la investigació sanitària i més de setze vegades superiors als destinats a l'energètica, mediambiental i tecnològica. Tenint en compte que ens trobem en una crisi mediambiental de grans proporcions i que hem d'afrontar nous reptes sanitaris, els esforços s'haurien de concentrar justament en aquests àmbits i no pas en el militar, per poder satisfer les necessitats i prioritats de la població.

Gràfica 3. Pressupost de la política d'R+D+i+D als PGE 2023

5. LA INEFICIÈNCIA DE LA DESPESA MILITAR

Pere Ortega

La despesa militar mundial del 2021 va ser de 2,11 bilions de dòlars, una xifra colossal que representa el 2,2 % del PIB mundial i que contrasta amb l'Ajuda Oficial al Desenvolupament (AOD) dels 38 països de l'OCDE, que aquell mateix any va ser de 179.000 milions d'euros, que en comparació amb la despesa militar, només assoleix el 0,19% del PIB mundial. D'aquesta constatació es pot afirmar que els països enriquits prefereixen destinar recursos a buscar la seva seguretat armant-se, que no, en sentit contrari, buscant la seguretat de la humanitat aportant recursos per complir amb els Objectius de Desenvolupament Sostenible (ODS). Objectius que pretenen, el 2030, haver erradicat la pobresa, protegir el planeta davant la crisi ecològica segons les metes dels Acords de París del 2015 sobre canvi climàtic, i aconseguir la justícia social i la pau per a tots els habitants del planeta.

En l'àmbit estrictament de la seguretat, davant dels qui defensen els aspectes beneficiosos de disposar de forces armades per protegir la seguretat, s'han de precisar algunes qüestions sobre una matèria a la qual el Centre Delàs ha dedicat temps i esforç a comprendre i divulgar. En primer lloc, quan es parla de despesa militar, cal precisar que no són cap utopia les propostes presentades pels qui, com Gandhi, Alba Myrdal, Johan Galtung i tants altres, asseguren que

existeixen alternatives a la seguretat contràries a l'ús de la força militar. Perquè les inseguretats i amenaces en què viu el món, en cap cas fan necessari recórrer a la defensa militar per protegir les seves poblacions.

Aquesta afirmació queda ratificada pel fet que en el món actual, hi ha 32 Estats que no disposen de forces armades. Uns, perquè les seves escasses dimensions i població fan impossible tenir-les, mentre que el veritablement important i destacable, és que se les han enginyat per establir relacions d'amistat i de seguretat compartida amb els seus Estats veïns per evitar ser absorbits. D'altres —encara que menys—, com ara Islàndia, Costa Rica o Panamà, perquè tenen la seva seguretat subrogada a tercers amb qui han establert convenis de seguretat perquè els protegeixin. La qual cosa permet a uns i altres estalviar l'enorme dispendi que representa disposar d'un exèrcit.

En segon lloc, una qüestió important sorgeix des del realisme polític: els partidaris dels exèrcits rebutgen l'antimilitarisme com a no realista. Això és un error majúscul, ja que sí que hi ha hagut pensadors i polítics que històricament s'han declarat antimilitaristes. A saber, el militarisme s'ha de definir com una ideologia que pretén incidir en tots els àmbits de la societat, amb especial atenció en les polítiques de Govern perquè els valors militars prevalguin per sobre o, si més no, siguin igual de rellevants, que els de caràcter civil. La qüestió és que les forces armades prenguin una dimensió superior a la funció per a les quals

van ser creades: la defensa armada de l'estat/nació. Un militarisme que pretén influir en les decisions dels governs fins a l'extrem de condicionar la política dels estats en matèria de seguretat i defensa. Llavors, cal entendre el militarisme com una perversió del fet militar, i, en aquest sentit, és lògic i comprensible que hi hagi qui es defineixen com a antimilitaristes.

Ho van fer Marx, Lenin, Rosa Luxemburg i Che Guevara, i molts altres que, encara que recolzessin la violència armada, es van declarar antimilitaristes. Com també ho van fer els pacifistes Gandhi, Luther King, Einstein, Petra Kelly i tants altres. Una altra cosa és que mentre els primers van considerar que l'ús de la força armada podia conduir-nos a un món més just; els segons, els pacifistes, creien el contrari, que els conflictes no es poden resoldre mitjançant l'ús de la força armada, i van advocar pel desarmament, la reducció dels exèrcits i com no, de la despesa militar, per construir un món on els conflictes es resolguessin mitjançant la concertació.

Això des del punt de vista de la seguretat. Des de la perspectiva econòmica, hi ha altres qüestions. La despesa militar té, dins del camp de l'economia crítica, diversos i importants intel·lectuals que han assenyalat la ineficiència de la despesa militar, ja que argumenten que exèrcits i armaments creen endeutament, dèficit en els comptes de l'Estat, inflació i destrueixen l'economia productiva en qualsevol societat. Endeutament, perquè l'Estat necessita endeutar-se per dur a terme grans inversions en infraestructures, ja que amb els ingressos ordinaris del pressupost anual li resulta impossible dur-los a terme.

Aquest és el cas d'Espanya en les grans inversions dels Programes Especials d'Armaments (PEAs). En el cas del dèficit de l'Estat per causes militars, aquest es produeix per l'enorme volum de despesa que representen els susdits PEAs, que creix any rere any a causa de l'augment de nous PEAs i al creixent augment dels pagaments en milers de milions a les indústries militars; aquest any 2022 s'hauran d'abonar 2.298 milions i el 2023, 4.901,7 milions. Una cosa que anem repetint de fa anys i que ara AIReF, en el seu informe

sobre els PGE, ens dona la raó.⁹ Uns PEAs que al costat de la resta inversions militars, a causa del seu caràcter improductiu, creen inflació, ja que l'Estat gasta en armes el que hauria de dedicar a béns de consum. Així, sumant endeutament, dèficit i inflació, es pot afirmar que la despesa militar destrueix competitivitat a l'economia espanyola i resta creixement a l'economia productiva. Referent a això, s'ha d'aclarir que aquí no es defensa un creixement econòmic per se, sinó que cal entendre que existeixen altres àmbits de l'economia on els recursos destinats a armamentisme i al manteniment dels exèrcits són més beneficiosos per a la societat; sense que això suposi un agreujament de la crisi ecològica que viu avui el planeta.

D'altra banda, existeixen exemples espectaculars de desenvolupament de països, com Alemanya i Japó quan, després de la II Guerra Mundial, se'ls va prohibir tenir exèrcit i indústria militar i van aconseguir, només en deu anys, tenir reals miracles de desenvolupament econòmic. I, en sentit contrari, tenim el precedent de l'extinta URSS, on es va arribar a l'extrem de dedicar fins a un 25% o 30% del seu PIB a despesa militar per mantenir una carrera d'armaments convencionals i nuclears amb els seus rivals dels Estats Units i l'OTAN, mentre mantenien les prestatgeries dels seus comerços buits de productes de consum; la qual cosa la va conduir, entre altres causes, al col·lapse del 1991.

Mentre l'abolició de la guerra no arriba, no hem de desesperar, puix si abans abolim l'esclavitud i la pena de mort —tot i que encara existeixen en alguns llocs—, també podem somiar a abolir la guerra. I amb molta més raó, reduir les possibilitats que se'n desencadenin de noves no augmentant la despesa militar.

És evident que necessitem menys despesa militar i que, per tant, s'ha de reduir el nombre de militars i d'armaments. I, per contra, s'ha d'incrementar el nombre de metges, hospitals, educadors, escoles i prestacions socials, i desenvolupar més energies verdes, per tal de fer possibles els ODS, que en el seu objectiu 16, proposa aconseguir la pau, la justícia social i institucions més sòlides que garanteixin una vida digna de ser viscuda per a tots els habitants del planeta.

9. AIReF, Informe sobre los Proyectos y Líneas Fundamentales de los Presupuestos de las Administraciones Públicas: Presupuestos Generales del Estado 2023. Página 106

6. CONCLUSIONS

L'aprovació del nou Concepte Estratègic (CE) de l'OTAN a la cimera de Madrid de juny de 2022, va venir a confirmar el que ja venien insinuant els Estats Units respecte a la geopolítica mundial: l'aparició d'una política de blocs a escala planetària. En aquest CE, s'assenyalava Rússia, després de la seva invasió d'Ucraïna, com una amenaça per a Europa i el bloc Occidental. Un fet que consagra la divisió d'Europa en dos blocs antagonistes com ja va ocórrer en l'etapa de la guerra freda. Després, pel que fa a la Xina i sense arribar a tant, la CE la va assenyalar com una potència desestabilitzadora dels valors i interessos occidentals. Una cosa que és tant com assenyalar la Xina com un perill al qual s'ha de fer front, assenyalant que s'havien de desplaçar capacitats militars cap a l'oceà Pacífic i el sud-est asiàtic. Ambdues declaracions determinen que s'ha entrat en una nova etapa geopolítica presidida per un augment de les tensions polítiques i militars entre potències. La qual cosa, sens dubte, comportarà l'aparició de conflictes, enfrontaments armats i possibles guerres per l'hegemonia mundial en altres escenaris. Cosa que ja passa a Ucraïna, on ja es desenvolupa una guerra per l'hegemonia a Europa entre Rússia i els Estats Units al costat dels països de l'OTAN.

Una etapa que esborra els esforços duts a terme per innumbrables organitzacions perquè el multilateralisme s'imposés per sobre de l'unilateralisme dels Es-

tats Units i els seus socis de l'OTAN. Inevitablement, això comportarà un augment del militarisme i del bel·licisme, que impulsarà una carrera d'armaments amb el consegüent augment de la despesa militar, de la producció d'armaments i el comerç d'armes per a reguitzell del complex militar industrial.

Aquest és l'escenari on Espanya, com a país membre de l'OTAN i al dictat dels Estats Units, ha decidit augmentar la seva despesa militar fins a assolir el 2% del seu PIB per a l'any 2029. I en la seva proposta de pressupost del Ministeri de Defensa per al pròxim any 2023, pretén augmentar un 26,3% els crèdits de Defensa, per situar-lo en 12.827 milions d'euros. Si li sumem els crèdits d'Organismes Autònoms i més partides militars repartides entre altres Ministeris; i afegim tant la diferència entre l'aprovat en el pressupost inicial i el liquidat al final d'any (que sempre és molt més), com la part proporcional dels interessos del deute que pertanyen a inversions en Defensa; llavors s'assoleix la colossal xifra de 27.617 milions d'euros. La qual cosa equival a 75,7 milions diaris o a 582 euros anuals per habitant en despesa militar. I llavors s'arriba al 2,17% PIB, sobrepasant el mític 2% al qual el president de Govern Pedro Sánchez es va comprometre.

Mític, perquè no hi ha cap estudi que demostrï que un Estat hagi de dedicar l'1%, el 2% o el 20% del seu PIB a la defensa militar. Sinó que aquesta és una proposta dels Estats Units per als seus socis europeus a l'OTAN

per tal que inverteixin més en defensa i adquireixin més capacitats (armaments) militars, ja que això afavorirà la indústria militar d'EUA que té a Europa com el seu principal client.

El principal i més descomunal augment de despesa militar per a l'any 2023 es produeix en les inversions militars, tant en l'àmbit d'adquisició d'armaments, com en ajudes en R+D militar a les indústries. D'aquests 27.617 milions, 7.743 milions es destinaran a inversions militars que inclouen 1.843 milions invertits en la investigació de noves armes (R+D militar). En la seva major part per pagar els compromisos adquirits amb els grans Programes Especials d'Armes (PEAs), als quals el 2023 es destinaran 4.901,7 milions, més 367,2 milions a l'adquisició de recanvis i la modernització de les armes existents, i 631 milions a la modernització d'infraestructures, instal·lacions i comunicacions militars. En definitiva, les inversions militars representen el 30% del total de les inversions de l'Estat central (sense comptar les inversions de les Autonomies), és a dir, que tres de cada deu euros es destinaran a inversions militars.

Menció especial mereixen els recursos destinats a l'R+D militar pel seu escandalós increment. La suma dels dos programes existents, el que sorgeix des del Ministeri de Defensa i les ajudes a les indústries militars per a nous programes d'armes que sorgeixen des del Ministeri d'Indústria, ascendeix a 1.833,34 milions. Cosa que representa un augment d'un 95,3% respecte al pressupost del 2022. Aquest fabulós increment és a causa de les aportacions que tenen el seu origen al Ministeri d'Indústria, que veu augmentada la seva assignació en un 126% respecte al 2022. Unes aportacions que tenen com a destinació el desenvolupament de projectes tecnològics industrials relacionats amb els PEAs.

Però en aquestes aportacions a la R+D militar, per tenir una visió més real del pes de la investigació militar en el pressupost de l'Estat, cal observar les quantitats que s'han liquidat realment en finalitzar l'any, no les quantitats pressupostades inicialment. La història recent de les liquidacions ens indica que les quantitats realment executades en R+D civil no assoleixen mai el 100%, mentre que la liquidació de la part militar s'aproxima o assoleix el màxim pressupostat. Això vol dir que el percentatge dels recursos realment utilitzats en R+D militar superaran el percentatge de les previsions de despesa que reflecteixen els pressupostos. Les xifres de no execució de l'R+D en l'àmbit civil han assolit en els darrers anys valors no superiors al 40%.

Tot i que ja s'ha repetit en aquest Informe i en nombrosos escrits anteriors del Centre Delàs, com també per part de prestigiosos analistes (en especial dels Estats Units), cal tornar a recalcar que la despesa militar és, des del punt de vista econòmic i social, destructiva de riquesa, donat que els recursos destinats a la producció d'armes representen una pèrdua d'oportunitat. Destruïx economia productiva, la real, ja que les armes no són béns de consum que circulin al mercat i per tant perden el seu valor social, perquè només les adquireixen els Estats, produint endeutament per part de l'Estat a causa de les grans inversions que necessiten. També produeix dèficit fiscal, ja que aquestes inversions no reben contraprestacions fiscals i acaben produint inflació. Inversions en armaments que es justifiquen per part del Govern espanyol perquè creen ocupació, quan hi ha rigorosos estudis que afirmen el contrari, que en l'àmbit civil aquestes inversions crearien més ocupació i de millor qualitat.

Una apreciació sobre la creació d'ocupació de millor qualitat que participa del principi de seguretat humana de Nacions Unides del PNUD de 1994,¹⁰ presentat en contraposició al de seguretat tal com l'entenen els Estats, que és militar i policial. Una seguretat humana que es presenta com a alternativa a la securització que exigeixen les elits, i proporciona els elements bàsics per viure una vida digna de ser viscuda: els socials, que contenen salut, educació i prestacions socials; els econòmics, que donen dret al treball, salari i habitatge; els comunitaris, que contenen llengua, cultura, i identitat de gènere, ètnica i religiosa; els de seguretat personal o el dret a no ser agredits físicament i els de seguretat mediambiental, que garanteixen un medi ambient sa.

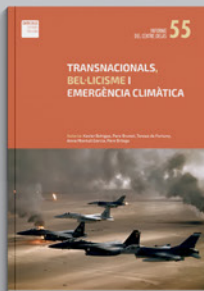
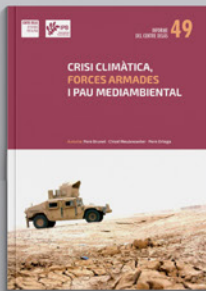
És per tot això que, davant l'etapa de tensions que s'obre en la geopolítica mundial amb l'augment del militarisme i el bel·licisme, haurem de redoblar els esforços per enfrontar-nos a les polítiques dels governs i a les elits corporatives que els donen suport en la seva carrera armamentística. Avui com ahir, el crit de **No a la Guerra** continua tenint la mateixa força que quan va ser llançat davant la Guerra de l'Iraq del 2003. Especialment perquè no només hi ha una possibilitat de noves guerres, sinó també perquè hi ha una guerra contra la naturalesa evidenciada en la crisi ecològica i el canvi climàtic. El **No a la Guerra** és un crit per la supervivència.

10. Informe sobre Desarrollo Humano 1994, PNUD, Naciones Unidas <https://hdr.undp.org/system/files/documents/hdr1994escompletonostatspdf.pdf>

REFERÈNCIES BIBLIOGRÀFIQUES I RECURSOS ELECTRÒNICS

- AIReF, Informe sobre los Proyectos y Líneas Fundamentales de los Presupuestos de las Administraciones Públicas: Presupuestos Generales del Estado 2023
- Bouilding, Kenneth, (1987), *Organizaciones de defensa: un análisis económico de estructuras no-económicas*. Capítulo publicado en: Christian Schmidt y Franck Blackby, eds, *Peace, Defence and Economic Analysis*. <http://www.centredelas.org/es/economia-de-defensa/2103-organizaciones-de-defensa-un-analisis-economico-de-estructuras-no-economicas-3>
- Brunet, Pere. Meulewaeter, Chloé. Ortega, Pere. *Crisis Climática, Fuerzas armadas y Paz mediambiental*, Informe 49, Centre Delàs, Barcelona, 2021 http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/02/informe47_MilitarismoYCrisisAmbiental_CAST.pdf
- Brunet, Pere. Meulewaeter Chloé. Coordinadores, *Militarismo y crisis ambiental*, Informe 47, Centre Delàs, Barcelona, 2021 http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/02/informe47_MilitarismoYCrisisAmbiental_CAST.pdf
- Garret-Pettier, Heidi W. (2017), *Job Opportunity Cost of War*. Watson Institute, Brown University
- Leontief, Wassily, (1983), *Military Spending: Facts and Figures, Worldwide Implications and Future Outlook*. *Disarmament, Foreign Aid and Economic Growth*, (2004), Peace Economics, Peace Science and Public Policy, Harvard
- Melman, Seymour, (1976), *El capitalismo del Pentágono*, Madrid, Siglo XXI
- Ministerio Defensa. *España rubrica la adquisición de 20 nuevos aviones Eurofighter*. Notes de premsa, 23/06/2022. <https://www.defensa.gob.es/gabinete/notasPrensa/2022/06/DGC-220623-ila-berlin-adquisicion-eurofighters.html>
- NATO 2022 Strategic Concept https://www.nato.int/nato_static_fl2014/assets/pdf/2022/6/pdf/290622-strategic-concept.pdf
- Nó, José de, Molero, José, Fernández-Zubieta, Ana; *Fondos Nacionales y Europeos destinados a ciencia en los Presupuestos Generales del Estado (PGE 2022)*. COSCE, 2022. <https://cosce.org/informe-cosce-fondos-nacionales-y-europeos-destinados-a-ciencia-en-los-presupuestos-generales-del-estado-pge-2022/>
- Ortega, Pere, Bohigas, Xavier, Sánchez, Quique. *El gasto militar real del Estado espanyol para 2022*, Informe 50, Centre Delàs, Barcelona, 2021, http://centredelas.org/wp-content/uploads/2021/12/informe50_GastoMilitarReal2022_CAST_DEF.pdf
- Ortega, Pere, *Economía de guerra*, Icaria, Barcelona, 2018.
- PNUD, Naciones Unidas, *Desarrollo Humano: Informe 1992*
- PNUD, Naciones Unidas, *Informe sobre Desarrollo Humano 1994*, <https://hdr.undp.org/system/files/documents//hdr1994escompletonostatspdf.pdf>
- Presupuestos Generales del Estado 2023 España. <https://www.sepg.pap.hacienda.gob.es/Presup/PGE2023Proyecto/MaestroDocumentos/PGE-ROM/Series.htm>
- Sipri, *yearbook 2022*. https://www.sipri.org/sites/default/files/2022-10/yb22_summary_esp.pdf

INFORME CENTRE DELÀS

Si valoreu les nostres recerques i vols ajudar-nos a mantenir el nostre rigor i independència, pots fer-te soci/a o fer un donatiu escanejant el codi QR o en aquest enllaç: <http://centredelas.org/fes-te-soci-a/>

CENTRE DELÀS
D'ESTUDIS
PER LA PAU

Amb el suport de:

En col·laboració amb:

